

Ders :055**Konu : Ticarete Dünya Ahiret Dengesi**

Yüce Rabbimiz, her şeyi insan için, insanları da kendisine kulluk için yaratmıştır. Yeryüzünde bulunanların tamamı bizim için yaratılmıştır. Gereksiz ve boşa yaratılan bir şey yoktur.¹ Rabbimizin bizim hizmetimize sunduğu nimetlerden istifade ederken, dünya ve âhiret dengesini kurmalıyız. Bütün işlerimizde; sadece dünyaya kapılıp âhiretimizi ihmal etmemeli, yalnızca âhireti düşünerek dünyadan nasibimizi unutmamalıyız.

Özellikle de ticaretimizde, kazancımızda buna dikkat etmeliyiz. Çünkü ticaret hayatı caziptir, insanı gaflete sürükleyebilir. Bu şekilde nefis insanı aldatabilir, dünya ve âhiret dengesini bozabilir. Bu durum kazanca dalıp ahlaki değerleri ve Allah'a karşı vazifeleri ihmal etmekle sonuçlanabilir. Bu konuda nasıl davranmamız gerektiğinin ölçüsünü, bizi yaratan ve rızıklandıran Rabbimiz şu ayette en güzel şekilde bildiriyor:

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا

"Allah'ın sana verdiği nimetlerle âhiret yurdunu ara, fakat dünyadan da nasibini unutma!"²

Dünya malına esir olmak, zevk ve eğlence peşinde koşmak, ibadetleri ihmal etmek, malî ödevleri aksatmak dolayısıyla istenen dünya ahiret dengesini bozar. Mevlânâ:

"Dünya nedir? Dünya ne kumaş, ne para, ne kadındır? Dünya, insanı Allah'tan bırakan şeydir" diyor. Yani, denizde geminin yüzmesi gibi, kulun dünya nimetleri ile meşgul olurken âhireti unutmamalı, mal ve mülk sevgisini gönlüne yerleştirmemelidir. Çünkü gemi suyun içinde yüzer, fakat su geminin içine girerse gemi batar. Kulun servete, zenginliğe sahip olması, bu servetin kula hizmetçi olması kaydıyla güzeldir. Çünkü bunlar insanın hizmetine verilmiş şeylerdir. Kişinin kendi hizmetçilerinin hizmetçisi ve kölesi olması, ne kadar gülünç, âhiretini unutturması ne büyük felâkettir.

¹ Âl-i İmrân, 3/191

² Kasas, 28/77

Abdülkadir Geylanî Hazretleri'nin şu nasihati ne kadar güzeldir:

"Dünyayı kalbinden çıkar, onu elinde tut veya cebine koy. Zira o haliyle dünya sana zarar veremez."

Sadece dünyaya sarılıp âhireti önemsememek, âhirete nispetle bu dünyanın geçici ve değersiz nimetlerine bel bağlamak, sonuçta Allah'ı unutmak, ve imtihanı kaybetmek anlamına gelir. Cenâb-ı Hak şu ayetleriyle bizi ikaz ediyor:

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ * وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ*

"Hayır! Doğrusu siz, çarçabuk geçeni (dünya hayatını ve nimetlerini) seviyor, ahireti bırakıyorsunuz."³

Halbuki âhret, bu dünyada kazanılmaktadır. Bizden istenen; Allah'ın rızasına uygun servetin, malın ve ticaretin yapıldığı bir dünya hayatıdır. İşte bu sebeple Rabbimiz, kendi rızası istikametinde ticaretle uğraşanları, bunu yaparken de âhireti unutmayanları şöyle müjdeliyor:

"Onlar öyle adamlardır ki, ne bir ticaret ne de bir satım kendilerini Allah'ı anmaktan, namazı hakkıyla kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoyamaz. Onlar kalplerin dehşetle yerinden çıkacakmış gibi sarsılacağı, gözlerin yuvasından fırlayacağı bir günden korkarlar. Onlar, Allah'ın kendilerini, yaptıklarından daha güzeli ile ödüllendireceği, daha fazlasını da ihsan edeceği şeyin peşinde olanlardır. Allah, dilediğini hesapsız şekilde rızıklandırır."⁴

Ticarette âhireti unutarak para kazanma hırsına kapılmak, nefsin tuzaklarından en tehlikelidir. Resûlullah (s.a.v.) bu hırsla hareket eden insanın hâlini şöyle bildirir:

لَوْ أَنَّ لِابْنِ آدَمَ وَادِيًا مِنْ ذَهَبٍ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَادِيَانِ، وَلَنْ يَمْلَأَ فَاهُ إِلَّا الشُّرَابُ
وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ تَابَ

"İnsanoğlunun bir dere dolusu altını olsa, bir dere daha ister. Onun ağzını topraktan başka bir şey doldurmaz. Ama Allah, tevbe edenin tevbesini kabul eder."⁵

İnsanoğlu topraktan yaratıldığı için onun tabiatında toprağın özellikleri vardır. Toprak zaman zaman kurur, sıcaktan kavrulur, suya hasret çeker. Onu Ancak Rabbimizin lutfedeceği bol yağmurlar canlandırabilir. İşte o zaman yeniden hayat bulan toprak, binbir güzelliğini ortaya çıkarır. İnsan da böyledir. Onu nefsi ve bitmek tükenmek bilmeyen hırsı esir alıp da insânî özelliklerini kaybettirince, yeniden kendisine gelebilmesinin yolu, Allah'a dönmesi ve O'ndan yardım istemesidir. Yoksa dünya malına olan açlığı artarak devam eder. Dünyaya bağlanır, gözü

³ Kıyâme, 75/20-21

⁴ Nûr, 24/37-38

⁵ Buhârî, Rikâk 10; Müslim, Zekât 116-119

doymaz hale gelir, âhiretini unuttur. O zaman da topraktan yaratılan bu varlığın gözünü ancak bir avuç kabir toprağı doyurur.

Şunu da unutmamak gerekir. Çok kazanma duygusu, ölçülü olduğu ve insanı yaratılış gayesinden uzaklaştırmadığı, âhiretini ihmal edip unutturmadığı sürece faydalıdır. Çünkü çok kazanan şuurlu bir müslüman, bedeni ibadetlerini ihmal etmediği gibi kazandığı ile, israf etmeksizin çoluk çocuğuna harcamakla, zekât, sadaka ve Allah yolunda infakla da mali ibadetlerini yerine getirir. Dünyasını ihmal etmediği gibi âhiretini de unutmaz. Dünya ve âhiret dengesini gözetir. Necip Fazıl bunu ne güzel ifade etmiş:

“Ölüm yokmuş gibi dünyada gayret,
Ve hemen ölecekmiş gibi âhiret!...”

Ömer b. Kays şöyle anlatır:

Sahabeden Abdullah b. Zübeyr (r.a.)'ın 100 kadar kölesi vardı. Köleleri arasında değişik lisanlar konuşanlar da vardı. Abdullah her köleye, kendi lisanı ile hitabeder, yapılacak işler hakkında emirler verirdi. Onun dünya işleriyle uğraşmasına bakınca:

-*Bu adamın bir an bile ibadet etmeye vakti yoktur, derdim. Âhiretle uğraşmasına, ibadetine bakınca da:*

-*Bu kimsenin zerre kadar dünyaya meyli yoktur, diye düşünürdüm.*

O, dünya ve âhiret dengesini tam kuranlardandı.⁶

Kur'ân-ı Kerîm'de bu konuya ilginç bir olayla dikkat çekilir. Olay şudur: Medîne'de açlığın ve pahalılığın hüküm sürdüğü bir dönemde Cuma günü Hz. Peygamber'in hutbe okuduğu bir sırada şehre bir ticaret kervanı gelmiş ve Resûlullah(s.a.v.) minberde iken birçok sahabe onu ayakta bırakıp kervanın peşine düşmüştü. Mescidde sadece on iki sahabe kalmıştı. Âyette şöyle anlatılır:

“Onlar bir ticaret veya eğlence gördüklerinde ona doğru akıp gittiler ve seni ayakta bırakıverdiler. Onlara de ki: ‘Allah’ın nezdinde olan, eğlenceden de ticaretten de üstündür.”⁷

Hz. Peygamber: *“Şayet bu kalanlar da onların peşinden gitseydi şu vadi ateş olarak akardı”* buyurdu.⁸

Bu olayla ilgili olarak nazil olan ayette geçen “seni ayakta bırakıp ticaret peşine gittiler” kısmının ders çıkarılacak yönü ticari hayatta Allah ve Peygamberinin

⁶ İslam Büyüklerinden Nükteli Cevaplar, Mehmet Dikmen, sh.42

⁷ Cuma, 62/11

⁸ Zâdü'l-Mesîr, İbnü'l-Cevzî, C.4,sh.284-285; Beyrut, 1422

belirlediği değerleri bir kenara bırakıp onlara sırt çevirmek, Allah ve Resulünün buyruklarını dinlememek, nefsin arzularına tabi olmak onu ayakta bırakmak anlamına gelir ve kaybettirir.

Dünya-ahiret, madde-mânâ dengesini bozmamak hele dünya lehine olmak üzere âhireti feda etmek sonu perişanlık olan bir tercihtir.

الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ *يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ *

“Serveti yığıp işi gücü onu saymak olana, dünyalığı kendisini ölümsüz kılacakmış gibi davranana yazıklar olsun!”⁹

Kur’ân-ı Kerîm bu tür bir yapılanmanın dünyada huzur ve mutluluğa engel teşkil edeceğini, ahiret yurdunda da hüsrana sebep olacağını oldukça dikkat çekici biçimde hatırlatarak uyarılarda bulunur.¹⁰ Hz. Peygamber (s.a.v.):

كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ وَعُدَّ نَفْسَكَ مِنْ أَهْلِ الْقُبُورِ

“Dünyada, sanki gurbette bir adammışsın gibi ya da yoldaki bir yolcuymuşsun gibi ol ve kendini kabir halkından (biri olarak) say!”¹¹

Kur’ân-ı Kerîm, din-dünya, dünya-ahiret arasında bir denge kurmuş ve birisi için diğerinin terkinin uygun görmemiş, diğer bir ifadeyle bunlar arasında dengenin gözetilmesini istemiştir.

Övülen ve büyük ödüllere kavuşacak olanlar dünya-âhiret dengesini iyi kuranlar, ebedi olanı geçici olanla değişmeyenler, bedeni ve mali görevlerini aksatmayanlardır.¹²

İbrahim b. Ethem Hazretleri bir gün hamama girecek oldu. Hamamın sahibi kendisine:

-Ey derviş! Hamama girip yıkanmak için para lazımdır. Bedava olmaz, paran var mı? diye sordu. İbrahim Ethem boynunu bükerek:

-Hayır, param yok, dedi. Hamamın sahibi:

-Parası olmayan hamama girip yıkanamaz, dedi.

İbrahim b. Ethem öyle feryad edip ağladı ki, işitenler kendisini teselli etmek için başına toplandılar:

-Be hey derviş! Hamama sokmadılar diye kendini helâk etmen doğru mu? Kalk ağlama. Biz senin hamam paranı veririz, dediler.

⁹ Hümeze, 104/ 2-3

¹⁰ Bak: İnsan,76/27; Enfâl, 8/67; Hûd, 11/15-16; Şûrâ, 42/20

¹¹ Buhârî, Rikâk 3; Tirmizî, Zühd 25; İbni Mâce, Zühd 3

¹² İslâm İş ve Ticaret Ahlâkı, Prof. Dr. Saffet Köse, sh.52-56; İGiAD Yayınları, İstanbul, 2017

İbrahim b. Etmem kendilerine şu cevabı verdi:

-Ben hamama giremediğim için ağlamıyorum ki. Benim feryadım ve ahım başka bir sebeptir. Hamam sahibinin ücret istemesi ve parası olmayanın bana bir şeyi hatırlattı da onun için ağlıyorum.

Şu fani dünyada, ücretsiz hamama girmeye izin verilmezse, ya âhirette Cennete lâayk hiç bir amelim yok. Yarın âhiret vardığında:

-“Ne ile, hangi güzel amel ile geldin, getir görelim de seni öyle Cennete bırakalım”, derlerse halim nice olur. Dünyada parası olmayanı hamama sokmadıkları gibi, âhirette de güzel ameli bulunmayanı cennete bırakmayacaklardır. Ben ağlamayayım, feryad etmeyeyim de kim ağlasın, diyerek etrafındakileri derin düşündürerek ağlattı.¹³

Eğer müslümanlar dünyaya sahip çıkmaz ve görevlerini yapmazlarsa, dünyaya Karun ruhlular sahip olur ve bozarlar. İnsanlara zulmeder ve kötü örnek olurlar. Bu sebeple müslüman, dünya için çalışır, dünyadan nasibini unutmaz. Ancak dünyayı gaye haline getirmez. Dünyayı âhiret hazırlığı için bir fırsat bilir ve değerlendirir, gayretini hak yolda, hak için, hakkın hakimiyeti için kullanır. Allah’a kulluğunu unutmaz, ihmal etmez, ertelemes. Mustafa Necati Bursalı ne güzel ikazda bulu-nuyor:

A can! Yarın yaparım, yarın yaparım deme,

Nice yarınlar geçti, bir baksana âleme!...

Alınacak Dersler:

1. Müslüman, dünya ve ahiret dengesini gözetmelidir.
2. Açgözlü olmak, dünya malı hırsına kapılmak ve âhireti ihmal etmek en büyük felakettir.
3. Müslüman tüccar, dünyayı âhiret hazırlığı için bir fırsat bilir ve değerlendirir, gayretini, imkanını hak yolda, hak için, hakkın hakimiyeti için kullanır.
4. Müslüman tüccar, ticaretle uğraşırken Allah’a kulluğunu unutmaz, ihmal etmez, ertelemes.

¹³ Huzur Sohbetleri, Halil Atalay, sh.305-306; Uysal Yayınevi,1997, Konya